

İFLAS ERTELEME KAPSAMINDA HAZIRLANAN BORCA BATIKLIK BİLANÇOSUNDA YER ALAN ALACAKLARIN MALİ VE HUKUKİ DURUMU

FINANCIAL AND LEGAL SITUATION OF RECEIVABLES IN INDEBTED FINANCIAL ACCOUNTS PREPARED DURING BANKRUPTCY ADJOURNMENT

Doç. Dr. Suphi ASLANOĞLU*

Prof. Dr. Hayri BOZGEYİK**

Ayşe Duygu ÖZALP***

ÖZET

İflas erteleme, şirketlerde bozulan mali yapının düzeltilmesi bakımından hayati öneme sahip bir süreçtir. Mahkemelerin bir şirket hakkında iflas erteleme kararı vermesi bakımından borca batıklık bilançosu üzerinde yapılacak incelemenin kritik sonuçları vardır. Söz konusu bilançoda aktifler arasında yer alan alacakların durumu bakımından uygulamada çeşitli tereddütler yaşandığı görülmektedir. Bilançoda yer alan bir alacağın göz ardı edilebilmesi için, bunun muhasebe ilkeleri ile mali ve hukuki dayanaklarının yeterli olması gerekir. Bu konuda muhasebe ve vergi uygulamasında esas alınan kriterler de yol gösterici niteliktedir. Bilançoda yer alan bazı alacakların dikkate alınmaması, şirketin borca batık kabul edilmemesine neden olmaktadır. Bunun daha ziyade, sistemi kötüye kullanan bazı örneklerle karşı bir tepki olduğu değerlendirilmektedir. Ancak bu yaklaşımın iflas ertelemeye başvuran bütün şirketler için uygulanması ve bilançolarda yer alan bazı aktiflerin muhasebe standartları ve uygulama ilkeleri ile mali ve hukuki dayanaktan yoksun bir şekilde sıfır kabul edilmesinin şirketler için telafi edilmez sonuçlara yol açtığı da görülmektedir. Bu nedenle, borca batıklık bilanço incelemelerinin sözü edilen ilkeler çerçevesinde yapılması büyük önem taşımaktadır.

Anahtar kelimeler: İflas Ertelme, Borca Batıklık Bilançosu. Alacaklar.

ABSTRACT

Bankruptcy adjournment is a vital process to restore impaired financial health of corporations. Reviews on indebted financial accounts have critical effects on court decisions as to bankruptcy adjournment. In practice, there are several uncertainties in respect of receivables which are included in assets of such accounts. To be able to ignore a receivable in the accounts, there must be sufficient legal and financial grounds for it in accordance with accounting procedure. In this regard, criteria adopted for accounting and tax practice are also enlightening. Ignoring certain receivables in financial accounts leads to rejection of insolvency, which is regarded as more of a reaction against those abusing the system. However, implementing this approach to all corporations applying for bankruptcy adjournment as well as taking some assets in financial accounts as zero, without legal and financial grounds, accounting standards and principles, induce irretrievable outcomes for corporations. Hence, it is paramount to review indebted financial accounts within the frame of above-mentioned principles.

Keywords: Bankruptcy Adjournment, Indebted Financial Accounts. Receivables.

* Kırıkkale Üniversitesi İİBF, İşletme Bölümü Muhasebe Finansman Öğretim Üyesi, (s_aslanoglu@hotmail.com).

** Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Ticaret Hukuku Anabilim Dalı Öğretim Üyesi, (hbozgeyik@gmail.com).

*** Ankara Barosu Avukatı.

I. GİRİŞ

İflas erteleme; borca batık durumda olan bir sermaye şirketi ya da kooperatifi belli kurallar çerçevesinde iflastan korumayı amaçlayan bir müessesedir. Bu amacın gerçekleşmesi; şirketin mali durumunun ıslahının mümkün olması ve şirketin borca batık durumdan çıkması için gerekli tedbirler ve iyileştirici önlemlerin alınması, bu suretle şirketin varlığını ve faaliyetlerini devam ettirmesi ile mümkün olmaktadır.

Sermaye şirketlerinin iflasının ertelenmesi ile; hem doğrudan bu şirketlerin, hem şirketin pay sahipleri ve sorumluluk altında bulunan yöneticilerinin, aynı zamanda şirket alacaklıları ve geniş anlamda halkın yararının korunması amaçlanmaktadır. Bir Yargıtay kararında bu amaç “sermaye şirketi veya kooperatifin ekonomi içinde kalarak faaliyetine devamını sağlamak ve alacaklıların iflası bağlı olumsuz sonuçlardan etkilenmemesi” şeklinde ifade edilmiştir¹.

Mahkemeye iflasın ertelenmesi talebi ile yapılacak başvurunun temel şartı, şirketin borca batık olmasıdır. Bu durum aynı zamanda iflas erteleme kararı verilebilmesinin de maddi şartını oluşturmaktadır². Bir sermaye şirketinin borca batık olup olmadığının tespiti, gerek iflas erteleme talebinin yapılması, gerek mahkemenin talep doğrultusunda karar vermesi ve gerekse verilmiş tedbir ve iflas erteleme kararlarının devamı bakımından hayati öneme sahiptir.

6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu m. 376/3 hükmüne göre, şirketin aciz halinde bulunduğu şüphesini uyandıran emarelerin mevcut olması halinde yönetim kurulunun, aktiflerin muhtemel satış fiyatları esas olmak üzere bir ara bilanço düzenlemesi, bu bilançoda şirketin malî durumunun tespit edilmesi, eğer şirketin malî durumundaki kötüleşme borca batıklık düzeyinde ise, mahkemeye bildirimde bulunarak iflâsını istemesi gerekmektedir.

Türk Ticaret Kanunu m. 376/3 hükmünde, yönetim kurulunun çıkaracağı ara bilançonun “aktiflerin muhtemel satış fiyatları” esas alınarak hazırlanacağı öngörülmektedir. Aktiflerin muhtemel satış fiyatları esas alınarak çıkarılacak borca batıklık bilançosu, şirketin iflâsının istenmesine ilişkin

durumun tespiti için bir kanunî ölçü olduğu gibi, iflâsın ertelenmesine karar vermek bakımından gerekli olan iyileştirme projesinin değerlendirilmesi ve dolayısıyla iflâsın ertelenmesine mi yoksa iflâsın açılmasına mı karar verilmesi gerektiğinin tespiti bakımından da önemli bir ölçüdür.

Borca batıklık bilançosu öğretide “malvarlığı ve borçların karşı karşıya getirildiği özel bir bilanço” şeklinde tanımlanmaktadır³. Hal böyle olunca, tanzim edilecek borca batıklık bilançosunda hangi varlıkların hangi değerler üzerinden yer alacağı uygulamada önemli bir konu olarak ortaya çıkmaktadır.

Borca batıklık bilançosunda yer alması gereken varlıklardan biri de alacaklardır. Şirketin ticari olsun veya olmasın, kısa veya uzun vadeli bütün alacaklarının borca batıklık bilançosunda yer alması gerekir. Ancak, alacakların borca batıklık bilançosundaki durumu ile ilgili olarak uygulamada zaman zaman çeşitli tereddütlerin yaşandığı görülmektedir.

Bu çalışmada, öncelikle, gerek maddi ve şekli hukuk kuralları, gerek muhasebe usul ve esasları ve gerekse uygulama bakımından, öncelikle alacakların borca batıklık bilançosundaki yeri ve önemi üzerinde durulacak, sonrasında ise uygulamada karşılaşılan problemler tahlil edilerek, tereddüt ve tartışmalara yol açan çeşitli hususlara ilişkin çözümler üretilmeye çalışılacaktır.

II. MUHASEBE USUL VE ESASLARI BAKIMINDAN ALACAKLARIN BORCA BATIKLIK BİLANÇOSUNDAKİ YERİ

A. GENEL OLARAK

Burada öncelikli olarak açıklanması gereken husus, iflasın ertelenmesinde borca batıklığın belirlenmesine esas olan bilançonun hangi kanuna göre ve hangi usul ve esaslara göre hazırlanması gerektiği ve bu konuda hangi bilançonun incelemeye konu edileceğidir.

3 Bu konuda bkz. **Muşul**, Timuçin, İflasın Ertelenmesi, İstanbul 2008; **Türk**, Ahmet, Anonim Ortaklıkta Sermaye Kaybı ve Borca Batıklığın Hukuki Sonuçları, Ankara 1999; **Atalay**, Oğuz, Borca Batıklık ve İflasın Ertelenmesi, İzmir 2007; **Toraman**, Barış, İcra ve İflas Kanunu'na Göre Sermaye Şirketleri ve Kooperatiflerde İflasın Ertelenmesi Talebi, Ankara 2007; **Yılmaz**, Berna Burcu, İflasın Tespiti ve Ertelenmesi Yönünden Borca Batıklık Bilançosu ve İyileştirme Projesi Üzerine Bir İnceleme, İşletme - Muhasebe Finansman Doktora Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Marmara Üniversitesi, İstanbul 2009; **Yılmaz**, Berna Burcu, Muhasebe Tekniği Yönünden Borca Batıklık Bilançosu ile Yıllık Bilançonun Karşılaştırılması, Öneri, C.8, S.32, Temmuz 2009, s.147-158.

1 Yargıtay 19. Hukuk Dairesi, 07.04.2005, 2005/448 E., 2005/3753 K.

2 **Kayar**, İsmail, İflasın Ertelenmesinde Borca Batıklık ve İyileştirme Projesi ile İlgili Yargıtay Kararlarının Değerlendirilmesi, Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Sayı: 33, Temmuz-Aralık 2009, ss.19-45, s.25.

6102 Sayılı Türk Ticaret Kanununun 376. maddesi, gerekli şartların varlığına bağlı olarak bir emredici hüküm niteliğindedir. Bu hükmün üçüncü fıkrasında yer alan “şirketin borca batık durumda bulunduğu şüphesini uyandıran işaretler varsa, yönetim kurulu, aktiflerin hem işletmenin devamlılığı esasına göre hem de muhtemel satış esasına göre bir ara bilanço çıkartır” hükmü borca batıklık bilançosunun hazırlanması ile ilgili usul ve esaslar hakkında kurallar içermektedir.

Bu nedenle, gerek iflasın ertelenmesi talebi ile yapılan bir başvuru üzerine mahkeme tarafından yaptırılacak bilirkişi incelemesi ve gerekse şirkete mahkeme tarafından yönetim veya denetim yetkileri ile tayin edilen kayyım heyetinin raporlarına esas bilanço incelemesinin, diğer bir deyişle borca batıklık tespitinin TTK m. 376/3’te tanımlanan bilanço üzerinden yapılması gerekmektedir.

Aşağıda, öncelikle, borca batıklık bilançosu ve bir alacağın değersiz alacak olarak kabul edilmesi konusunda Türk Ticaret Kanunu, Vergi Usul Kanunu ve uygulamada benimsenen ilkeler belirlenecek, devamında ise alacak veya alacağın dayandığı senetlere ilişkin zamanaşımı şartlarının ortaya çıkmasının konu üzerindeki etkileri incelenecektir.

B. TTK m.376’DA BELİRTİLEN ESASLAR

TTK M. 376/3’te belirtilen bilançonun diğer bilançolardan farkı ve bu bilanço çıkarılırken uyulması gereken usullerin neler olduğu yine kanunda tanımlanmıştır. Kanunda, bu bilanço çıkarılırken uyulması gereken iki önemli kriter “yönetim kurulu, aktiflerin hem işletmenin sürekliliği esasına göre hem de muhtemel satış fiyatları üzerinden bir ara bilanço çıkartır” ifadesinde belirtilmiştir. Bu ifadeye göre, söz konusu kriterler şu şekilde belirlenmiştir:

- İşletmenin sürekliliği esası
- Aktiflerin muhtemel satış fiyatı esası.

Bu iki ilke aşağıda daha ayrıntılı bir şekilde ele alınmıştır.

1. İşletmenin Sürekliliği Esası

Süreklilik, ticari işletmenin unsurlarından birisidir (TTK m.11)⁴. Buna göre, işletmeler faaliyetlerini kural olarak bir süreye bağlı olmadan sürdürürler.

Bunun bir sonucu olarak; işletmeler veya işletmelerin altında örgütlendiği şirketler, sahip yada hissedarlarının hayatlarından bağımsız bir şekilde süreklidir.

Bilanço çıkarma açısından, işletmenin sürekliliği, maliyet esasının da temelini oluşturmaktadır. Diğer bir ifade ile, işletmenin sahip olduğu varlık yada kıymetlerin tamamının dönem içinde veya sonunda nakde çevrilmeyeceği esasına dayanır. Yani işletmenin aktifinde yer alan dönen ve duran varlıklarından, belirli bir ömürle sınırlanmadan, sürekli bir biçimde faydalanacağı varsayımı esastır.

Kamu Gözetim, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu’nun 23 Ocak 2014 tarih ve 28891 Sayılı Resmi Gazetede Türkiye Standartları Tebliği No: 25’e göre “işletmenin sürekliliği” bir muhasebe ve denetim standardı olarak getirilmiştir. Bu tebliğe göre;

“İşletmenin sürekliliği varsayımı uyarınca, işletmenin öngörülebilir gelecekte faaliyetlerini sürdüreceği kabul edilir. Yönetim işletmeyi tasfiye etmeyi veya faaliyetleri durdurmayı planlamadıkça ya da yönetimin başkaca gerçekçi bir alternatifi bulunmadıkça, genel amaçlı finansal tablolar işletmenin sürekliliği varsayımı kullanılarak hazırlanır. Özel amaçlı finansal tablolar, işletmenin sürekliliği esasının geçerli (ihtiyaca uygun) olduğu bir finansal raporlama çerçevesi uyarınca hazırlanabilir veya hazırlanmayabilir (örneğin, işletmenin sürekliliği esası, vergi esaslı hazırlanan bazı finansal tablolar için ihtiyaca uygun değildir). İşletmenin sürekliliği varsayımını kullanmanın uygun olduğu durumlarda varlık ve yükümlülükler, olağan iş akışı içinde işletmenin söz konusu varlıklardan fayda elde edeceği ve yükümlülüklerin yerine getireceği esasına göre kaydedilir.”

Buna göre, işletmenin sürekliliği esasına göre tanzim edilen bilançoda; bir işletmenin, varlıklarından (alacakları, stokları, yatırımları, sabit kıymetleri, iştirakler, bağlı ortaklıklar) belirli bir süre ile bağılı olmaksızın faydalanacağı, ancak tasfiye yada üretimi durdurmayı planlamadıkça faydalanmaya devam edeceği dikkate alınmaktadır. Söz konusu kavram ile, şirketin varlıkları veya yapmış olduğu yatırımların değer kazanacağı düşünülerek varsa bu hususların bilanço dipnotu ile bildirilmesi amacı da güdülmüştür. Bir diğer deyişle, kanunun emrettiği bilanço bir tasfiye bilançosu değil devamlılık bilançosudur.

4 Ayhan, Rıza / Özdamar, Mehmet / Çağlar, Hayrettin, Ticari İşletme Hukuku, Ankara 2015, s.118.

2. Aktiflerin Muhtemel Satış Fiyatı Esası

Kavram ile aktiflerin muhtemel satış bedeli ifade edilmektedir. Aktiflerin satışı kavramı ile, işletmenin bilançosundaki varlıkları arasında yer alan stoklar, bina, arsa-arazi, taşıt, makine teçhizat ve demirbaş gibi sabit kıymetlerin bilanço tanzim günü itibariyle güncel değerlerinin tespiti amaçlanmaktadır. Bu suretle aktiflerin bilançoda en gerçekçi değeri ile yer alması hedeflenmektedir. Rayiç değer olarak da tanımlanan bu kıymetlerin takdiri iflas erteleme davalarında mahkemece atanan teknik uzman bilirkişilerce yapılmaktadır.

Bu esasa göre sadece “satılarak paraya çevrilebilir” varlıkların nasıl değerlendirileceği tanımlanmış olup, yine bu kavrama dayalı ne bir alacak senedinin, alacak tutarının, verilen sipariş avansının ve ne de bağlı ortaklıktan ve iştirakten alacağın bu esasa göre satılabilir kıymetler olmadığından, değerli yada değersiz kabul edilmesi mümkün değildir. Ancak şirketin çıkarmış olduğu hisse senedi yada pay senedi var ise bu kıymetler menkul mal sayıldığından eğer senetler borsaya kote, halka açık ise borsa rayiç, borsaya kote değilse işletme/finans uzmanı tarafından emsal değer yöntemi ile rayiç değeri tespiti yoluna gidilecektir.

Yargıtay 19. HD. 12.5.2005, 3626 E, 5418 K. sayılı ilamında, “... ortaklardan olan alacakların aktifte neden gösterilmediğini açıklamayan, binaların değeri ve amortisman yönünden yeterli açıklık içermeyen, mali durumun nasıl iyileştirileceği konusunda denetime elverişli olmayan bilirkişi raporunun hükme esas alınarak yazılı şekilde hüküm kurulması usul ve yasaya aykırıdır”⁵ ifadelerine yer vererek ortaklardan alacakların bile bilançoda aktifler arasında gösterilmesi gerektiğini açıklamıştır.

C. TTK'DA YER ALAN DİĞER ESASLAR

Kanunda da açıkça belirtildiği üzere, iflas erteleme başvurusu yapan bir şirketin mali yapısı incelenirken esas alınacak bilanço türü olan TTK 376/3.maddesi doğrultusunda hazırlanan ve yukarıda açıklanan olmazsa olmaz iki ana unsuru taşıyan bilançonun diğer esaslarının da muhasebe standartlarına uygun olmak zorundadır.

6102 Sayılı Türk Ticaret Kanununun m. 88'e göre;

“(1) 64 ilâ 88 inci madde hükümlerine tabi gerçek ve tüzel kişiler münferit ve konsolide finansal

tablolarını düzenlerken, Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu tarafından yayımlanan, Türkiye Muhasebe Standartlarına, kavramsal çerçevede yer alan muhasebe ilkelerine ve bunların ayrılmaz parçası olan yorumlara uymak ve bunları uygulamak zorundadır. 514 ilâ 528 inci maddeler ile bu Kanunun ilgili diğer hükümleri saklıdır.

(2) Bu düzenlemeler, uygulamada birliği sağlamak ve finansal tablolara milletlerarası pazarlarda geçerlilik kazandırmak amacıyla, uluslararası standartlara uyumlu olacak şekilde, yalnız Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu tarafından belirlenir ve yayımlanır.”

6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu m. 88'de tüm finansal tabloların muhasebe standartlarına ve muhasebe ilkelerine uyumlu olması öngörülmektedir. Bu nedenle, TTK m. 376/3'te öngörülen yükümlülükler haricinde, muhasebe standartlarına göre de, ticari olsun yada olmasın, borca batıklık bilançosunda tüm alacakların kayıtlı değerleri üzerinden yer alması gerekmektedir. Bu kuralın zıt anlamından, örneğin bir süredir tahsil edilemeyen bazı alacakların bu bilançolara “değersiz” veya “tahsil edilemez” alacak olarak geçirilemeyeceği hususu kendiliğinden ortaya çıkmaktadır.

Yukarıda da izah edildiği üzere 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu m. 88'de olduğu gibi aynı kanun m. 78-1(b)hükmünde değerlendirme konusu ile ilgili olarak “Fiili veya hukuki duruma aykırı olmadıkça, değerlemelerde işletme faaliyetinin sürekliliğinden hareket edilir”, varlık ve borçların değerlemesine ilişkin m. 79 hükmünde ise; “Duran ve dönen varlıklar Türkiye Muhasebe Standartları uyarınca bu standartlarda gösterilen ölçülere göre değerlendirilir. Borçlar ve diğer kalemler için de aynı standartlar uygulanır” ifadelerine yer verilmiştir.

Kanunda da açıkça işaret edildiği gibi, ticari daivalara esas incelemelerde konu bilanço olduğunda muhasebe standartları ve muhasebe usul ve esasları geçerli olacaktır. Bu ilkelerin dışına çıkılarak tanzim edilen bilançolar kanuna uygun olmadığından dikkate alınamayacak, bunlara dayanarak karar verilemeyecektir.

15 Temmuz 2016 tarihinde yürürlüğe giren, 6728 sayılı Kanun ile değişik 2004 sayılı İİK'nın 179. maddenin gerekçesinde; “179 uncu madde kapsamında düzenlenecek borca batıklık bilançolarında bütün alacakların muhtemel satış değerinin tespiti

5 19. HD. 12.5.2005, 3626 E, 5418 K.

tine gerek bulunmamaktadır. Borca batıklık zaten borçların neredeyse tamamının muaccel olduğunu göstermekte ve bunların vadeye dayalı bir iskonto tabi tutulmasını gereksiz kılmaktadır. Öte yandan, şüpheli ve değersiz alacaklar bakımından tahsilat imkanları da göz önünde tutulmak suretiyle gerçekçi tahminlere dayalı bir değerlendirme yapılması şarttır.” ifadesi ile yer almakta ve görüşümüzü tamamen desteklemektedir.

Eski İİK'nın 179. maddesinden farklı olarak yeni düzenlemenin ilk maddesine; “Mevcut borçların ödeme süre ve tutarlarını, alacaklıların adreslerini, faaliyet gösterilen sektörün özelliklerine göre stoklar ile bunların bekleme sürelerini ve tutarlarını gösteren listeler, vergi dairesine sunulmuş en son bilanço ve gelir tablosu, şirket veya kooperatifin ticaret sicili tasdiknamesi ile iyileştirme projesinin ciddi ve inandırıcı olduğunu gösteren diğer bilgi ve belgelerin, işletmenin devamlılığı esasına göre düzenlenmiş ara bilançoyla birlikte mahkemeye sunulması zorunludur” ibaresi eklenmiş olup işletmenin sürekliliği esasında bilanço tanzim edilmesi hususuna TTK m. 376/3 haricinde İİK m. 179'da da zorunluluk getirilmiştir.

D. VERGİ VE MUHASEBE ESASLARI

“Değersiz alacak” kavramı Vergi Usul Kanunu ve Türkiye Muhasebe Standartları çerçevesinde de tanımlanmıştır. Vergi Usul Kanunu m. 322'de, “*kazai bir hükme veya kanaat verici bir vesikaya göre tahsiline artık imkan kalmayan alacağın*” değersiz alacak olduğu ifade edilmiştir.

Değersiz alacaklar, bu mahiyete girdikleri tarihte tasarruf değerlerini kaybettiklerinden mukayyet kıymetleriyle⁶ zarara geçirilerek bilançodan yok edilmektedirler. Yani tüm şartlar bir alacağı değersiz kılmak için yeterli olsa dahi, bilançodan çıkarılarak gidere işlenip bu şekilde yok edilmedikçe bir alacağın “değersiz” veya “sıfır” olarak dikkate alınmaması mümkün olmayacaktır.

VUK m. 322'de yer alan tanımından da anlaşılacağı üzere, bilançodan bir varlığın silinmesi ve bunun “değersiz alacak” olarak kabul edilmesi bazı şartlara tabidir. Bir alacağın değersiz alacak sayılabilmesi ve giderleştirilerek yok edilebilmesi, bu yöndeki yargı kararı veya kanaat verici bir vesikaya

(örneğin, alacaklının izini kaybettiğinin mahkeme kararı ile tespit edilmesi) göre, tahsilinin imkansız hale geldiğinin sabit olması ve ortaya konulması halinde söz konusu olur.

“Kazai hüküm” (yargısal karar) kavramı, alacağın tahsil edilebilme imkanının tamamen ortadan kalktığını hükme bağlayan bir mahkeme kararını ifade etmektedir. “Kanaat verici vesika” ise, alacaklıya ulaşılamadığının mahkeme kararı ile kesin bir şekilde belirlendiği hallerde söz konusu olur. Alacağın tahsili için kanuni yollara başvurulup, icra takibi yapılmış olmasına rağmen, bu başvuru ve takipler sonucunda alacağın ödenmeyeceği veya paranın talep edilmesinin imkansız olduğu bir mahkeme kararı ile tespit edilmişse, söz konusu alacak “değersiz alacak” haline gelir. Ancak bir alacak için sadece dava açılmış olması, bu alacağın değersiz alacak olarak kabul edilmesi için yeterli değildir⁷.

Vergi hukuku açısından değersiz alacaklarda kanaat verici vesikalar aşağıdaki gibi sıralanmıştır:

- Borçlunun gaipliğine ilişkin mahkeme kararı ve buna bağlı olarak herhangi bir malvarlığının bulunmadığına dair resmi belge
- Borçlunun herhangi bir mal varlığı bırakmadan ölümü ve mirasçılarının da mirası reddettiklerine dair resmi belge
- Mahkeme huzurunda alaktan vazgeçildiğine ilişkin olarak düzenlenmiş belge
- Borçlu tarafından teklif edilen ve alaktan vazgeçildiği sonucunu ortaya çıkaran konkordatonun tasdiki
- Borçlunun dolandırıcılıktan mahkum olması ve herhangi bir malvarlığının bulunmadığını belgeleyen resmi evrak

Danıştay kararları açısından bakıldığında ise değersiz alacak konusunda aşağıda yer verilen kriterlerin kabul edildiği görülmektedir:

- “Bir alacağın ancak tahsil olanağının kalmadığının kesinleştiği tarihte değersiz alacak olarak zarara kaydedilebilmesi mümkündür.”⁸
- “Alacakların değersiz alacak olduğunun kanıtlanamaması halinde değersiz alacak kaydı söz konusu olmaz.”⁹

⁶ Vergi Usul Kanunu m. 265'e göre “Mukayyet (Kayıtlı) Değer”, bir iktisadi kıymetin muhasebe kayıtlarında gösterilen değeridir.

⁷ Güredin, Ersin, Denetim İlke ve Esasları, İstanbul 2004, s.245.

⁸ Danıştay 4. Daire, 11.10.1991, 1989/1829 E., 1991/3076 K.

⁹ Danıştay 4. Daire, 08.03.1994, 1993/1033 E., 1994/767 K.

- “Bir kazai hüküm veya aciz vesikası bulunmadan sadece takibatın sonuçsuz kalması, alacağı değersiz kılmaz.”¹⁰
- “Aciz vesikasına bağlanan alacaklar değersiz alacak olarak kabul edilmez.”¹¹

Görüldüğü üzere, bir alacağın değersiz kabul edilerek sıfır alınması, alacağın aciz vesikasına bağlı olduğu hallerde dahi mümkün görülmemektedir.

E. UYGULAMADA KABUL EDİLEN ESASLAR

Bir alacağın değersiz alacak olarak kabul edilebilmesi ile ilgili olarak İstanbul Vergi Dairesi Başkanlığı'nın 14.11.2005 tarih ve 1810 sayılı özelgesinde¹² de aşağıdaki ifadeler yer almaktadır:

“...Bir alacağın değersiz alacak olarak kabul edilebilmesi için söz konusu alacağın uzun bir süre tahsil edilememiş olması yeterli değildir. Söz konusu alacağın tahsil imkânsızlığını gösteren bir mahkeme kararına veya resmi bir belgeye dayanması gerekir. Şüpheli alacak ise nitelik itibarıyla tahsili şüpheli olan, fakat değersiz hale gelip gelmediği kesin olarak bilinmeyen, buna karşın kısmen tahsil olanağı kalmayan alacaklardır. Bir alacağın şüpheli alacak kabul edilebilmesi için ayrıca bu alacak tutarının dava ve icra takibine konu edilmeye değmeyecek kadar küçük olması gerekir. Alacağın küçüklüğünün değerlendirilmesi ise hem her bir alacak için ayrı ayrı hem de söz konusu alacakların toplam değeri üzerinden yapılır.”

Alacaklının iflas masasında aciz vesikasına sahip olması halinde değersiz alacaklar ile ilgili olarak bir başka özalgede ise şu ifadeler yer almaktadır:

“...Bir alacağın aciz vesikası veya aynı mahiyette başkaca bir belgeye bağlanması durumunda alacak son bulmamakta veya tahsili imkansız hale gelmemektedir. Şüpheli alacak niteliğinde olan bir alacağın, değersiz olarak kabul edilerek değerlendirilmesinin şartlarından biri tahsilinin imkansız hale gelmesi olduğu göz önünde bulundurulduğunda bahsi geçen belgelerdeki alacağın değersiz alacak olarak doğrudan zarar yazılması mümkün değildir...”¹³

Şüpheli yada değersiz alacaklar konusunda bir diğer özelge ise işletmenin alacaklı olduğu firmanın iflas halinde olması durumu ile ilgili olup; “...iflas masasına bildirilen ancak iflas masası tarafından kabul ya da red kararı verilmeyen alacaklarınız için iflas masasına kayıttan bahsedilemeyecek olup söz konusu alacaklarınız için iflas masasına kaydedilmeye kadar şüpheli alacak karşılığı ayrılması mümkün bulunmamaktadır. Bununla birlikte, alacağınızın iflas masasına kaydı kabul edilen kısmı için, iflas masasına kaydedildiği tarih itibarıyla diğer bir ifadeyle icra safhasına intikal ettiği hesap döneminde şüpheli ticari alacaklar karşılığı ayrılması mümkündür...” şeklindedir¹⁴.

Görüldüğü üzere alacaklının iflas etmesi halinde dahi iflas masasına kayıt yapılması, kayıt sonrası masanın alacak tutarına onay vermesi ve sonrasında şüpheli alacak karşılığı ayrılması öngörülmektedir¹⁵.

Buna göre, özalgelerde yer alan bazı kriterleri şu şekilde sıralamak mümkündür:

- Bir alacağın uzun süre tahsil edilmemiş veya edilememiş olması, bu alacağın değersiz alacak kabul edilmesi için tek başına yeterli değildir.
- Bir alacağın değersiz alacak olduğuna, tahsil imkânsızlığını gösteren bir mahkeme kararı veya resmi belgeye göre karar verilebilir.
- Dava ve icra takibine konu edilmeye değmeyecek kadar küçük alacaklar şüpheli alacak kabul edilebilir. Alacağın küçük olup olmadığı, münferit alacaklar ve bunların toplam bedeli dikkate alınarak yapılabilir.

Tüm açıklama, karar ve özalgelerden de anlaşılacağı üzere, bir alacağın değersiz sayılabilmesi için icra takibi yapılması, yapılan icra takibinin sonuçsuz kalması ve hatta aciz vesikası alınması dahi yeterli değildir.

F. ALACAĞIN ZAMANAŞIMINA UĞRAMASININ ETKİSİ

Bir alacağın zamanaşımına uğramış olmasının bu alacağın değersiz alacak olarak kabul edilip edilemeyeceği konusundaki etkilerine de değinmek gerekmektedir.

10 Danıştay 4. Daire, 16.02.2000, 1999/1823 E., 2000/522 K.; Danıştay 4. Daire, 17.10.1978, 1977/2400 E., 1978/2938 K.

11 Danıştay 4. Daire, 10.01.1984, 1985/8216 E., 1984/98 K.

12 İstanbul Vergi Dairesi Başkanlığı'nın 14.11.2005 tarih ve 1810 sayılı özelgesinin tam metni için bkz. <http://www.ivdb.gov.tr/Muktez/2005/vergiusul2005/1810.htm>.

13 24.03.2008, T.C. Gelirler İdaresi Başkanlığı Büyük Mükellefler Vergi Dairesi Başkanlığı.

14 64597866-105 [323-2014] - 46 sayılı Özalgenin konusu, iflas masasına bildirilen ancak iflas masası tarafından henüz kabul ya da red kararı verilmeyen alacaklar için şüpheli alacak karşılığı ayrılıp ayrılamayacağına ilişkindir.

15 Gelirler İdaresi Başkanlığı Büyük Mükellefler Vergi Dairesi Başkanlığı, 11.04.2014 tarihli özelge.

6098 sayılı Borçlar Kanunu'nun 146. maddesine göre, aksine bir hüküm bulunmadıkça, her alacak on yıllık zamanaşımı süresine tabidir. Aynı kanunun 147. maddesine göre ise, kira bedelleri, anapara faizleri ve ücret gibi diğer dönemsel edimler, otel, motel, pansiyon ve tatil köyü gibi yerlerdeki konaklama bedelleri ile lokanta ve benzeri yerlerdeki yeme içme bedelleri, küçük sanat işlerinden ve küçük çapta perakende satışlardan doğan alacaklar gibi bazı alacakların beş yıllık zamanaşımı süresine tabidir.

Aynı kanunun 148. maddesinde ise zamanaşımı sürelerinin, **sözleşmeyle değiştirilemeyeceği** belirtilmiş, 161. maddesinde ise zamanaşımı ileri sürülmedikçe, hâkimin bunu kendiliğinden göz önüne alamayacağı belirtilmiştir.

Zamanaşımı, bir borcu doğuran, değiştiren, düşüren veya ortadan kaldıran bir etkiye sahip olmayıp, doğmuş ve var olan bir hakkın talep edilmesini engelleyen, borçluya bu borcu ödemekten kaçınma hakkı tanıyan bir savunma aracıdır¹⁶. Bu bakımdan zamanaşımı, borcu eksik bir borç haline getirmektedir¹⁷. Yani borç devam etmekte ancak talep edilemeyen bir alacak haline getirmektedir. Zamanaşımı defini ileri sürmediği takdirde borçlu ödemek zorunda kalabilecek, bunu ileri sürdüğü takdirde ise ödemekle yükümlü olmayacaktır.

Bu nedenle, zamanaşımına uğramış bir borç tam anlamıyla ortadan kalkmış bir borç değildir. Bu borcun ortadan kalkabilmesi için borçlunun zamanaşımı defini ileri sürmesi gerekmektedir. Bu da ancak, dava sürecinde ortaya çıkacak bir husustur. Ayrıca Türk Borçlar Kanunu'nun 161'inci maddesine göre, zamanaşımı defini ileri sürülmedikçe, hâkim bunu kendiliğinden göz önüne alamayacaktır. Dolayısıyla zamanaşımına uğramış bir alacağı "tahsili imkânsız" bir alacak, VUK m. 322 anlamında "değersiz" bir alacak kabul etmek mümkün değildir.

Kaldı ki, Gelir İdaresi Başkanlığı'nın Türkiye Bankalar Birliği'ne verdiği 02.11.2009 tarih ve B.07.1.GİB.0.01.29/2978-322-68 Sayılı Genel Yazısında:

"... Zamanaşımının, bir borcu doğuran, değiştiren ortadan kaldıran bir olgu olmadığı ve var olan bir hakkın istenmesini ortadan kaldıran bir savunma aracı olduğu, ayrıca, alacağın zamanaşımına

uğraması durumunun ancak alacaklının borçluyu ısrarla takip etmemesi neticesinde mümkün olması nedeniyle, ısrarla takip edilmeyen alacakların zamanaşımına uğraması halinde bunların değersiz alacak olarak kaydedilemeyeceği" görüşü bildirilmiştir. Şu halde, zamanaşımına uğramış alacak VUK m. 322 uyarınca değersiz alacak sayılamayacaktır.

G. KAMBİYO SENETLERİNİN ZAMAN AŞIMINA UĞRAMASININ ETKİSİ

TTK m. 814'e göre, çeklerden dolayı üç yıllık zamanaşımı süresi içerisinde hamil sıfatıyla şirketin talep hakkı mevcuttur. Bu süreye ilave olarak TTK m. 818/1 (m) uyarınca TTK m. 732'ye göre, bir yıl daha çekten dolayı sebepsiz zenginleşme davası açma hakkı mevcuttur. Şu halde, çeklerden dolayı toplam dört yıllık takip hakkı olan alacaklının, sürenin son günü bile bu hakkını yasal yolla kullanabilme imkânına sahip iken, bu alacağın, keyfi olarak ve hukuki dayanaktan yoksun bir yorumla sıfır kabul edilmesi mümkün olmayacaktır.

Kambiyo taahhüdü kural olarak ifa uğruna edim niteliği taşıdığından¹⁸, bir borcun ödenmesi amacıyla çek düzenlendiği takdirde birisi kambiyo taahhüdünden, diğeri ise temel ilişkiden doğan olmak üzere ortada birbiri ile yarışan iki alacak-borç ilişkisi ortaya çıkmış olmaktadır. Çekte tecessüm eden alacak zamanaşımına uğramış olsa bile temel ilişkiden dolayı alacağın zamanaşımı süresi henüz dolmamış olabilir. Bu halde alacaklının alacağını zamanaşımı def'ine maruz kalmaksızın talep etme hakkı olacaktır. Kaldı ki alacağın zamanaşımına uğramış olması borcu ortadan kaldırmamakta, takip ve dava konusu edilmesine engel oluşturmamaktadır.

Borçlu zamanaşımına uğramış alacağı öderse geçerli bir ödeme olur; geri talep edemez¹⁹. Aynı şekilde, TTK m. 778/1 (h) atfıyla TK m. 749'a göre şirketlerin senet borçlusuna üç yıllık zamanaşımı süresi içerisinde senetten doğan alacağını talep etme hakkı olduğuna; bu süreyi kaçırsa bile TTK m. 778/1 (d) atfıyla TTK m. 732'e göre ilave olarak belli şartlar altında bir yıl daha sebepsiz zenginleşmeye dayalı olarak senet bedelini talebe hakkı olduğuna göre, bu süre de kaçırılırsa temel ilişkinin zamanaşımı süresi içerisinde alacağı talep etme hakkı olduğuna göre,

16 Zamanaşımı kavramı, hukuki niteliği ve şartları için bkz. **Ayan**, Mehmet, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Konya 2012, s.370.

17 **Ayan**, s.370.

18 **Bozer**, Ali / **Göle**, Celal, Kıymetli Evrak Hukuku, Ankara 2015, s.59-60; **Öztaş**, Fırat, Kıymetli Evrak Hukuku, Ankara 1997, s.376 vd.

19 **Ayan**, s.370.

alacağın kendiliğinden sıfırlanması mümkün değildir.

Bu nedenle, ilgili hukuki dayanakları dikkate alınmaksızın, çek ve senede bağlı alacakların sıfır kabul edilmesi hukuken mümkün değildir.

III. SONUÇ

Günümüzde birçok sermaye şirketi bir yandan daha geniş piyasalara açılmak suretiyle büyümeye çalışmakta, diğer yandan ise bu süreçte mali yapısının bozulması neticesinde ekonomik krizlerle karşı karşıya kalmaktadır. Sermaye şirketlerinin mali yapısının bozulmasının ülke ekonomisinin gidişine bağlı genel nedenleri olabileceği gibi şirketlerin kendi yapılarından kaynaklanan özel nedenleri de olabilmektedir. Bozulan mali yapıdan çıkılmasının önemli araçlarından birisi de iflasın ertelenmesi müessesesidir.

İflas erteleme kararlarında üzerinde önemle durulması gereken konuların başında borca batıklık bilançosunun nasıl değerlendirileceği gelmektedir. Bu çalışmada, borca batıklık bilançosunda aktifler arasında yer alan alacakların durumu ele alınmıştır.

İflasın ertelenmesine karar verebilmek için şirketin bu süreçte iyileşme umudu taşıdığına yaklaşıklık olarak tespiti yeterli görülmektedir. Bu açıdan, borca batıklığın tespiti, iflasın ertelenmesinin temel şartıdır. TTK m. 376/3 ve 15 Temmuz 2016 tarihinde yürürlüğe giren İİK değişik m. 179 uyarınca, bilirkişi ve kayyım heyetince tanzim edilen borca batıklık bilançosunda işletmenin sürekliliği esasının uygulanması gerekmektedir.

Borca batıklık bilançosunun değerlendirilmesinde muhasebe standartları ile kanun ve uygulamada esas alınan kriterlerin dışına çıkılmaması gerekmektedir. Aksi takdirde kanuni ölçü ve ilkeler değil, kişisel ve göreceli değerlendirme ölçüleri ortaya çıkmış olacaktır. Ayrıca, bilançonun tanziminde farklı esasların gözetilmesi halinde bilirkişi ve kayyım raporları arasında borca batıklık tutarları bakımından ciddi farkların ortaya çıkması kaçınılmaz ol-

makta, bu ise karar verme aşamasında mahkemeler nezdinde çeşitli tereddüt ve sorunların yaşanmasına yol açmaktadır. Bu subjektif yaklaşımlar, iflas erteleme talebi ile mahkemelere başvuran şirketler bir yana, ülkedeki çoğu sermaye şirketinin teknik olarak borca batık bir mali yapıya bürünmesi gibi yanlış bir sonuca yol açmaktadır.

Yukarıda belirtildiği şekilde kanuna uygun olmayan bilirkişi incelemesinin yerleşmesi durumunda, borca batıklık şartını taşımadığı halde iflas erteleme başvurusu yapan bazı kötü niyetli şirketler, iflas erteleme müessesesini istismar ederek, ara bilançolarındaki bir kısım aktifleri silmek suretiyle borca batık hale gelebilecektir. Neticede böyle şirketler yasalara aykırı olarak sağlanan dava şartı ile haksız ihtiyati tedbir kararları alabilecek ve bu şekilde iflas erteleme müessesesinin önemli ilkelerinden olan alacaklının da menfaatlerinin korunması imkansız kılınacaktır. Dolayısıyla artan alacaklı mağduriyeti iflasın ertelenmesi uygulamasındaki kavram karmaşasını daha da kaotik bir duruma sokacaktır.

Öte yandan, iyi niyetli sermaye şirketleri söz konusu olduğunda, gerçekten ihtiyaç olan hallerde, bazı alacaklılar hukuk kuralları ve muhasebe usul ve esasları ile muhasebe standartlarında yer alan açık ilkelere aykırı olarak değersiz alacak varsaymak suretiyle bilançodan çıkaran bilirkişi raporlarının süreci gereksiz yere uzatması sonucunda mahkemelerin gerekli tedbir kararlarını verememesi iyileşme umudu olan şirketlerin iflas erteleme müessesesinden yararlanmasını pratik olarak imkansız hale getirmekte ve hem alacaklılar hem de borçlu şirketler yönünden telafisi imkansız zararlara sebebiyet vermektedir.

KAYNAKÇA

Atalay, Oğuz, Borca Batıklık ve İflasın Ertelenmesi, İzmir 2007.

Ayan, Mehmet, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Konya 2012.

Ayhan, Rıza/**Özdamar**, Mehmet/**Çağlar**, Hayrettin, Ticari İşletme Hukuku, Ankara 2015.

Bozer, Ali / **Göle**, Celal, Kıymetli Evrak Hukuku, Ankara 2015.

Güredin, Ersin, Denetim İlke ve Esasları, İstanbul 2004.

Kayar, İsmail, İflasın Ertelenmesinde Borca Batıklık ve İyileştirme Projesi İle İlgili Yargıtay Kararlarının Değerlendirilmesi, Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Sayı: 33, Temmuz-Aralık 2009, ss.19-45.

Muşul, Timuçin, İflasın Ertelenmesi, İstanbul 2008.

Öztan, Fırat, Kıymetli Evrak Hukuku, Ankara 1997.

Toraman, Barış, İcra ve İflas Kanunu'na Göre Sermaye Şirketleri ve Kooperatiflerde İflasın Ertelenmesi Talebi, Ankara 2007.

Türk, Ahmet, Anonim Ortaklıkta Sermaye Kaybı ve Borca Batıklığın Hukuki Sonuçları, Ankara 1999.

Yılmaz, Berna Burcu, İflasın Tespiti ve Ertelenmesi Yönünden Borca Batıklık Bilançosu ve İyileştirme Projesi Üzerine Bir İnceleme, İşletme - Muhasebe Finansman Doktora Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Marmara Üniversitesi, İstanbul 2009.

Yılmaz, Berna Burcu, Muhasebe Tekniği Yönünden Borca Batıklık Bilançosu ile Yıllık Bilanço'nun Karşılaştırılması; Öneri, C. 8, S. 32, Temmuz 2009, s. 147-158.

